

БРОНЗОВИЯ ВЕК

Дж. Г. Байрон

Impar Congressus Achilli...

I.

**Добри са всички стари времена,
щом свършат. Идват с нови знамена
съвременници с устрем в своя път
на този свят нов образ да дадат
но, странно, Господ за герой избра
тогова, който всички изигра.
Не знам мъжете плачат ли, но тук
те леят сълзи, както никой друг.**

II.

**Минава всичко - зло или добро...
Пит нявга беше златното перо,
Чиито редове врагът дори
Признаваше за умни и добри.
Той беше исполин на мъдростта,
борец върху полето на честта
чрез слово, както Ида и Атос
от красноречие градиха мост,
под който бурното море реве
във спор със беломорски брегове.
Къде са спорещите? Стара пръст
огражда спора им под вечен кръст.
Как мирен и могъщ е всеки гроб!**

На страстите неспирния въртоп
той усмирява в миг. А след това:
"На пръст ще станеш!.." Паметни слова,
изпълнени от главния артист,
добрия червей, призован на "Бис!"
Надгробие то често се мени,
но не и тъмните дълбочини;
по урните витае красота,
обаче тя не стига до пръстта.
Прахът на Клеопатра не можа
да възкреси прекрасната лъжа,
с която тя Антоний изкуси
империята си да възкреси.
На Александър урната до днес
се губи сред безкрайности без вест,
а тях той искаше да покори,
не знаейки кои са те дори,
във горда и безумна суета
да бъде господарят на света.
Незрим е неговият идеал,
Единствено четем: "роден-умрял"
сред мъки... (А за елините - мир,
не мъки, страстно искам най-подир!)
Към Глобуса той беше устремен
от първия си коронован ден,
а урна под незнаен небосклон
замести краткотрайния му трон.

III.

Не бе дарен той с царствени криле,
но впрягаше вместо коне крале -

почувствали великия камшик

**и властния му всепобеден вик,
те гълтаха пророческия прах
във колесницата на своя страх.
Къде е той сега? Войн и чудак,
велик и низш, мъдрец или дивак?
Империята беше негов фар,
от кост човешка неговият зар,
о, взрете се във този исполин,
на Корсика скалист достоен син -
как яростта на гордия орел
затворът до безумство я е свел;
как на войната нявгашният бог
трепери пред надзорника си строг
и как в несгоди трябва да яде,
ключарят зъл каквото му даде;
за глупости да води препирни,
той, властникът над толкова страни!
Сега от що безпокои се той? -
От дръзки думи и смутен покой:
забрана, забележка, отказ, звън,
способни са да го лишат от сън -
тогова, който с жезъла си млад
държеше в страх изтръпналия свят.
Нима това е този, който сля
прославата си с цялата земя,
сега измъчван, болен, победен
и от шпиони чужди обграден?
Макар затворен, той е пак велик
и за пощада не надава вик:**

едва ли могат слабите слова
да предадат, което преживя!
Безмислен тук е всякакъв протест,
пазачът-лорд е като хищен пес,
за дажбите отпуска му храна,
претеглена до грамче на везна.
Не вярват му дори на болестта,
а предизвикана от враг е тя,
и лекарят, изнесъл тази вест,
загуби служба, но спечели чест.
И все пак, припомни си,- Мисъл, Ум
Изкуство, всекидневно вдигат шум -
за неговия син тук става реч,
когото той не ще прегърне веч.
Умът, до невъзможност раздвоен,
човечеството плаши всеки ден.
Но радвай се!- Орелът окован
разкъса вече тленния капан
и, литнал в поднебесна синева,
надсмива се над празните слова.

IV.

Как би отекнал този тръпнещ глас
в сумрака на имперската му власт
и как, припомняйки си, би се смял
над онова, което бе владял!
Империя огромна придоби
под звуците на бойните тръби,
от слава да избяга не успя
и укорите зловни не приспа;
а бившите му пленници-кrale

побягнаха, като че са с криле,
но да приличат искаха без свян
на ненавиждания свой тиран,
чиято смърт в изгнание сега
затвори на мечтите им кръга.
Не може той да хвърля взор без скръб
на оня остров-гроб, днес белег скъп,
отказал сетна почит да даде
в ковчега зад оловното перде
с два реда за живота и смъртта
към Победителя на вечността.
Прославил би дори и във ковчег
той този остров див от век на век,
а юнга с благороден произход
дори от неприятелския флот
ще го приветства в гроба му скалист,
тъй както нявга древният хронист
прослави паметника на Помпей,
осъден сред пустинята да грей.
Да, островът, където той умря,
ще бъде Атлантическа заря
чрез всичко, що съдбата го дари,
а Завистта смъртта му ускори...
За него що е туй? - Суетна лъст
духа не може да превърне в пръст,
той няма да се обезпокои,
когато види със какви бои
е обрисован неговият лик
от тези, що го хулят всеки миг.
До хижа в гроб лежи невъзмутим,
не в Пантеон или край древен Рим,-

не съжалява той, но днес честта
на Франция и нейната мечта
ще търсят в примера му упокой,
че трон от тронове въздигна той,
и във праха му светъл талисман
ще виждат, както в оня барабан,
от кожата на Жишка, всеки чех
открива път и вяра за успех.

V.

О, небеса! Той беше част от тях!
Земя! Той беше неин смъртен грях!
Там островът със каменно сърце
роди орле от орлово яйце!
Възхода бърз по бойния му път
запомни го на Алпите снегът,
а в Рим, поел от Цезар своя трон,
той, като него, мина Рубикон,
да, Рубикон на светлите права,
а не на паразитните слова.
Египет! Сенките на древността
възкръснаха да видят храбростта
на Камбис нов, когото този свят
възвеличи във гений всепризнат.
Четирсет века пазеха на пост
с тържествени лица пред своя гост,
когато той във пясъчния ад
реши да построи чудесен град!
Испания! При все че имаш Сид,
пред него преклони глава Мадрид!
Виена! Теб той два пъти превзе,

но не те стъпка в своите нозе
и не похули кралския ти дом,
а ти приветстваш злия му разгром.
Крал Фридрих не можа да наследи
от славата на своите деди:
при Йена и Берлин бе победен,
но не убит, нито пък взет във плен,
там где Косцюшко нявга бе живял
в незаплатен от Катерина дял!
За Полша ангел-отмъстител бе,
но не разкъса робското небе,
забравяйки, че даде ти обет,
да вдъхнеш волност на народа клет.
Днес Полша лее горестни сълзи,
но те не плашат нейните врази.
Косцюшко! Жаждата му за война
разбуня полудивата страна
и там Москва ведно със цар-баща
блести, но днес на залез свети тя!
Москва! Тя беше твоят кобен край,
(а ти разчиташе да бъде рай);
там нявга Карл пречупи своя меч
и не видя я даже отдалеч,
но ти видя я, само че в пожар,
макар и като неин господар.
Войникът руски пална първи свещ,
селякът избата превърна в пещ,
търговецът разтури своя склад
и повече Москва не беше град!
Какъв вулкан! Москва! Пред теб бледней
на Етна огненият апогей,

Везувий с туристическия дим
с величието ти е несравним,
ти ще изгаряш своята кръв и плът,
дорде империите изгорят!
А другата стихия? - Като бог
тя труден преподаде ни урок!
Студът прегърна бягащия враг
и го затрупа с преспи руски сняг;
Безсилна бе прочутата ти мощ,
когато побеждаваше с "На нож!";
напразно Сена в своите брегове
очаква хилядите синове;
напразно Франция бленува днес
да върне пак военната си чест,
ала кръвта, изтекла на война,
по-буйна е от френските вина,
или замръзнала ще чезне тя
сред ледените северни плата.
Напразно Рим със слънчеви лъчи
ще свети над изцъклени очи
и кой военен (нявга скъп!) трофей
днес да запази някой ще посмей -
пречупен щик, кола без колела,
и окупатор в дрипи-облекла.
Роланд отново с рога си тръби
и прекроява хиляди съдби:
във Лутцен всички лаври ти събра,
врагът бе бит, за жалост не умря;
във Дрезден ти трикратно победи
и славата си там доизгради,
но щастието тук изчерпа мощ -

дойде на Лайпциг гибелната нощ.
Саксонският чакал излезе пръв
и превъзмогна падналия Лъв
с предателство. Той нямаше страни,
в които вече да се подслони.
И Франция тогава отведнъж
превърна го в противник вездесъщ
с измама ... После като на парад
от Монмартър приветства своя град
и се оттегли с тъжна гордост той
на Елба в кратковременен покой.
О, Франция! Той пак те покори
без ни едно сражение дори
и те поведе сам към Ватерло,
за да сведе във битката чело,
полупредаден и полуразбит
от рой глупци, превърнали го в мит.
Света Елена, островът-троха
го подслони под своята стреха...
О, чуй, как прикован е Прометей
и как пророчества съдбовни сей
за мощ, за слава и за вечността,
за имена, превърнати в мечта;
урокът му, повтарян векове,
"Бъди човек, човече!" се зове.
Една уместна крачка всеки път
ще кара да го възвиси светът,
а крачка във погрешната страна
веднага го превърна в сатана;
на шанса буренът във бял чертог
го правят Молох или полубог,

нов Цезар или страшен Анибал,
но без томителния им провал;
а мамещата Суета сама
му сочи път сред светската тъма
в Историята - съвършен слепец -
на сто героя, ни един мъдрец.
Но ето, Франклин стигна висоти
със мълниите, дето укроти,
и със идеите за свобода
и мир против световната беда.
Днес Вашингтон е символ всепризнат
на справедливостта във този свят;
дори испанците в режима стар
ще заменят Пизаро с Боливар!
Защо ли океанската вода,
която носи дух на свобода
обгръща с ласки неговия гроб?
Той беше император, но и роб,
сменил ярема стар с ярема нов,
заробвайки Европа със любов,
за да прескочи в нейния простор
от трона към английския затвор.

VI.

Но стана чудо! Пламна нов светлик,
пробуди се испанският войник
и както нявга маврите разби
след осем века тежки тегоби,
така сега възкръсна и то там,
где Кортес бе подклаждал боен плам.
В измъчената и нещастна плът

разискряше се с нова мощ духът,
да, онзи дух, що персите разби
под звуците на бойните тръби
край Гърция, (той гръцки е и днес!)
на изток, запад и в Пелопонес.
А робите на север и на юг
животът искат да им бъде друг;
спартанецът съзнава, че е грък
и носи върху шлема лавров стрък,
за свобода навред се носи вик
през бурния огромен Атлантик,
а приливите откъм Гибралтар
вълни изпращат към далечен фар
на Франция в разбунената нощ
и към испанската печална мощ,
а после край Италия на път
към остров Саламин ще продължат
и там ще сложат край на своя бяг
неосквернени от тирански крак.
Самотни, изоставени, без кръст
земи и острови зоват за мъст,
подтиквани към битки и раздор
във своя безначален кръгозор
на вечно чакане в безкраен ден
със вероломни клетви украсен
към Гърция и робската тъма...
Но тя ще се освободи сама!
Та би ли могъл самодържец-цар,
на диви крепостници господар,
да бъде искрен, щом без свян твърди,
че всички роби ще освободи?

Да, по-добре под турския закон,
отколкото в казашки ескадрон;
да, по-добре да имаш умен враг,
вместо да търкаш руски робски праг
в очакване на царя милостта
да те възнагради за подлостта;
в противен случай ще почиваш в мир
из преспите на ледния Сибир;
да, по-добре с камила да вървиш,
отколкото със мечката да спиш.

VII.

Възкръсва образът на волността,
роден върху полето на честта,
и инки, и испанци, влизат в бой,
за да си върнат края роден свой.
Тях не можаха Рим и Картаген
да покорят със меч окървавен,
нито вандалски диви племена
да всеят ужас в мирната страна,
а сам Пелайо ратници безчет
подготвяше за векове напред,
така че мавърът жесток добре
свободния им дух да разбере.
И дълго във сказания и стих
живяха притчи за Абексарих;
за Зегри и за целия им род,
на варварско номадско племе плод.
Умряха те, но техните дела
бележат с бръчки нашите чела;
жесток монарх и кръволок монах

**чрез Инквизицията всяха страх
със грозното аутодафе навред -
пред католика-Молох свят обет,-**

**а той, спокоен, като херувим,
приема жертвите невъзмутим!
Крал силен, слаб, или пък колеблив,
високомерен, т.е. мързелив,
и изроди с високо потекло;
хидалго, свикнал с дългото тегло,
и селянин, по-малко посрамен,
но повече от всички угнетен;
обезлюдено кралство - без живот,
със нявга горд, но разнебитен флот;
с ръждясало Толедско острие;
и цялото нещастно битие,
сменило власт над толкова страни,
която може с Рим да се сравни...**

**Уви, Испания такава бе ,
но не и днес - под вражеско небе
нашественикът в святия й дом
подготви собствения си погром:
отекна бойният Кастилски вик,
като от рев на нов Фаларски бик,
"За Свети Яго!" чу се страшен зов
и в устрем от омраза и любов
хидалгото се хвърля в смъртен бой,
да бъде сред героите герой.
Какво намери тук Наполеон?
Не поданици на имперски трон,
а улици, покрити с мъртавци**

и гъсталаци с вражески стрелци,
прицелени със хладнокръвен взор
във своя враг и френския позор.
На Сарагоса подвига съзря -
непобедена, тя смъртта избра,
Мъжете с гола гръд срещу картеч,
девойките със Амазонски меч,
кама Толедска, Арагонски нож
и остро копие с Кастилска мощ;
със точен Каталонски бърз куршум
или засада в Андалузки друм;
подобно на Москва гори Мадрид
и всеки мъж превръща се във Сид; -
за да възвърне със испанска стръв
честта на френската пролята кръв.

VII.

Един Конгрес. Той увековечи
надеждата в човешките очи.
И във Европа тъй да е, дано,
с туй пъстро историческо платно,
где нужно е да има Боливар
и Вашингтон - най-мъдрият зидар,
и Хенри - доморасъл Демостен,
след чийто гръм започна светъл ден;
и Франклин, този паметен мъдрец,
направил от светкавици венец,
и Вашингтон, тирана укротил,
на Свободата вдъхнал своя стил.
Но кой съставя важния Сенат,
за да командва тъжния ни свят?

**Кой споменава тези имена
измежду хилядите в таз страна?
Кой мощен глас ги призовава тук?
Избрани трима. Те ли? Никой друг.
Свещен Съюз свещен създаде трон -
от три глупака прави Наполеон.
Египет има по-добър подход,
с бог-куче или от говежди род;
и боговете, хранени по план,
доволни са и кротко плащат дан;
но нашите, по-алчни, искат куп
права и власт, не само жертвен труп, -
те лаят, а и хапят всеки роб,
не както жабите и щърка на Езоп...
Избираме за бог едно дърво,
превръщаме го в свято същество
и то със удар може да срази
народите и техните сълзи,
но, както жаби в щърковата власт,
те бързо влизат в неговата паст.**

IX.

**Верона! Тройно благославян град,
от трима императори признат;
те някога се срещнаха във теб
при Капулети в неговия склеп
и Скалиер с "Огромния си пес"
(той труден е за моя превод днес),
пред който, като палета в захлас,
си мислеха, че са с решаващ глас.
Там сред певците първи бе Катул,**

града със своите стихове прочул,
и театърът, побирал първенци
от римско време с лаврови венци;
и Данте нявга тук бе заточен,
защото бе със дух освободен;
а днес ограждат твоите стени
джуджета малки вместо планини,
и паметник огромен на срама,
в теб освещава робската тъма.
Жадува сън послушната тълпа,
пиесата да я приспи успя,
със панделки и падащи звезди,
които скриват тъжните следи;
Италия, приветствай своя строй,
макар в окови да разцъфва той!

Х.

Прекрасна гледка! Този смешен цар
на валс и битки пръв е господар!
Приемаме го кротко щем-не щем,
като любовник или воин със шлем;
красавец е със мозък на казак
и с дух на благороден здравеняк;
почти решен да иска свобода,
но не за собствените си чеда,
той свободата може да прости
единствено, когато не блести.
И колко мило снобът иска мир,
щом робството е негов свят кумир!

Ще върне той на Полша волността,
но само ако кротка бъде тя!
Украйна също, но във случай, че
в Испания изцяло се врене.
Тъй дълго той от Юга беше скрит,
московски цар със симпатичен вид,
с велико име и имперски род,
комуто Арп отдаде цял живот -
нов Арисотел на модерен век,
борец за раждане на нов човек.
Със скитите си ти достигна чак
от Скития до иберийски бряг,
забравяйки какво стана при Прут
с предшественика ти, водач прочут;
поискал би ти помощ от жена
във тази дива северна страна,
но не от Катерина... А скали
се срещат и в Испания, нали,
където Мечката с Льва се сби,
тъй както Херес готите разби.
Та ти ли победи Наполеон?
В плуг по-добре превръщай своя меч
и дръж башкирците си надалеч,
дай на губерниите свобода
вместо да влачиш кървава следа
и чуждите градини да мърсиш
с войските си. Не иска твоя тор
Испания във своя свят простор;
тя плодна е, но не за врагове,
чиято мърша лешояд кълве;
нима ти искаш знак да му дадеш,

че ще му предоставиш още леш?
Не си завоевател, а месар,
а аз съм Диоген с фенера стар,
комуто Александър, цар велик,
засенчва слънчевия светъл лик
и спира угнетения народ
на свободата пред добрия плод.
А Диоген все търси век след век
с фенера древен "честния човек".

XI.

А Галия, най-плодната страна,
обречена на вечна суетня?
Все още ли там действа парламент,
във който, като по абонамент,
ораторът се чувства, че дължи
на Камарата наниз от лъжи,
какъвто, стува ми се, че ехти
и в нашите английски широти.
Характерно за Галския сенат
е, че е глух, обаче и устат.
Дори Констан, изкусен полемист,
бе всъщност само чист еквилибрист:
За франките, готови все за бой,
мислителят съвсем не е герой.
Как да изслушат някой важен шеф? -
С търпение към неговия рев,
макар че някога във древен Рим,
когато Тулий сред словесен дим
изригвал е протест подир протест,
сам Демостен е защитавал с чест

величественото свещенодействие,
че Красноречието значи "Действие!"

XII.

Монархът где е? Днес какво е ял?
или стомахът пак го е въртял?
Деликатесите по някой път
На храносмилането му вредят.
Последиците тъжни от това,
Се струпват на войнишката глава.
От карбонари сготвена храна
Предлага му латинската страна,
тя лекарите плаши всеки ден,
с "Дали е всеки залък проверен?"
Добър Луи! Ти вече си класик
и с "Desiré" подписваш своя лик,
защо остави тихия Хартуил
и лакомства в Апициански стил,
за да се върнеш при един народ,
от който бе заплашван с ешафод?
Ти нямаш вкус към царствения трон,
а към трапеза на изискан фон,
като добър епикурейски син
хазаин, гост и нежен господин,
половин поема знаеш на изуст
и целия готварски том "Ларус",
известен учен, пускащ остроти,
ако подаграта не те върти.
Не си за крал над роби и коне,
но имаш титла "мъченик" поне.

XIII.

**Ще може ли един британец, лорд,
без чест и почит пак да бъде горд? -
Изкуство, пушки, слава и имот,
Британия под светъл небосвод,
скалите бели с недостъпен склон,
и прост народ, покорен като кон,
и Уелингтън със крив нос, като шиш,
та цял свят можеш там да закачиш!
И после ужасът на Ватерло
и пъкленото данъчно тегло,
и Касълрей със неговия плач
във поза, подходяща за палач,
и реформаторската пъстра гмеж,
подготвяща кроеж подир кроеж...
Това са темите ни досега,
но време е да кажем : "Докога?"
Ако отново ви са нужни тук,
търсете не при мен - при някой друг.
Но все пак аз за рима, ща - не ща,
по някой стих за тях ще изкрещя.
А Кенинг! - Той дано, вместо с пари,
държавника със мъдрост да дари,
но в тази тъпа Камара без квас
не ще да ферментира моят глас.
Като оратор той бе най-добър,
но торите днес мразят този сър,
той не ги радва, а им вдъхва страх
с предчувствие за неминуем крах,
тъй кучето във своя господар
храна съзира, но и бича стар;**

и не любов тръби със своя лай,
а само страх и преданост докрай,
макар двукракият ласкател днес
по мерзост да е несравним със пес...
Не е надеждно твоето седло
върху жребец от царско потекло,
защото той готов е със ритник
да те възнаграждава всеки миг,
за да доказва вечно, че е пръв.
Какво доказва? - Че е синя кръв.

XIV.

Родината! С перо или с език,
нима ще я възпява еретик? -
Последен, който казва в битка "Стой!"
и първи, който смело влиза в бой!
Защо роден е всеки патриот?
За да продава жито цял живот?
Та то е като добродетелта,
подбиват му безспирно стойността.
А също и с кралете е така,
щом паднат, трудно стават на крака.
Защо с Наполеон се сблъска ти
със страст, която той не ти прости?
Не бе ли той за тебе Триптолем? -
Царства разби, но даде нов подем
на стоките от нашия износ,
когато рентата бе под въпрос.
Защо поиска страшният тиран
с татарите да почне тежка бран
и ни обрече на жесток застои?

На острова защо бе пратен той?
Човекът бе по-скъп от своя трон,
но не намери другаде подслон,
безмерно кръв и средства пропиля,
а, чудно, съвестта му оцеля;
за всички хляб и благодатен труд,
но где е нявгяшният ейл прочут?
А наемателят със пълен джоб?
А фермерът в пазарния въртоп?
А походът към плодните земи,
селякът към които се стреми?
А двойният налог? Та що за мир!
Напразно възхвалява се безспир
труда на благородния орач;
избухвач във патриотичен плач
законотворци в своите кресла,
играейки с измислени числа;
И "Земна лихва" (ще се разбере
без "земна" истината по-добре)-
че тя ехти сама от бряг до бряг
без полза за нещастния селяк.
Растете, наеми, към нов възход,
че иначе Властта ще губи вот,
и родолюбието с нежен тен,
ще се окаже във пазарен плен.
А "Хляб и риба" ?- глъхне този слух -
студени пещи, океанът сух,
и средствата, похарчени за тях,
без срам превърнаха на пух и прах.
А неуспелите? - Те чакат ред
при Щастието в бъчвата със мед,

а дотогава чувството за чест
единствена награда ще е днес
и правото на благославящ зов,
самите те отправили с любов.
Безславни образци на Цинцинат
сред воини-фермери с инат признат,
със меч, направен от ръждясал плуг,
и даден с него да воюва друг;
със ниви, наторени с чужда кръв,
където рентата е главна стръв.
Защо съвременният сабинян
изпраща братята си в люта бран? -
Да защитят най-главния момент -
на рентата високия процент!
За него вечно важен елемент
ще бъде що? - Високият процент!
Кръв, пот и смърт е главният цимент
у нас... Целта? - Високият процент!
За него търси се абонамент,-
войната е високият процент!
На Интереса тътнещия бент
ще търси мир с високия процент!
Дългът платен ли е до сетен цент? -
Не! Важен е високият процент!
Добрият, злият, важният клиент
е нищо пред високия процент!
Смени си първородството Исав,
в замяна получавайки пилаф,
ти можеше да се обогатиш
или безумството да си спестиш;
сега е късно. Израел твърди,

че всичко днес е както и преди.
Лендлордове, стремежът към война
е с кръв пропит и в мрачна пелена!
Що? Заметръсът ще ли се простре
до там, че плащането в брой да спре?
Земите с книжен бон да замени,
и Англия да хвърли в съсипни;
лечебница за тях да основе
и църквата за цяр да призове,
както Ниоба в своя горък плач
е молила жестокия палач.
Прелатите се правят на светци,
а политиците на мъдреци.
Държава, църква, партии във мрак
се борят за единството си пак,
захвърлени от бесния потоп
във общия им дълго чакан гроб.
Без банка, без прелат, без капитал
затъваме във лепкавата кал,
и също, както нявга, Вавилон,
това ще бъде край за Албион.
И за какво? Да бъде овладян
мравуняка на фермерския клан.
"При мравките иди и се учи!",
търпи, понасяй жертви, и мълчи,
на данъците смисъла схвани
и на смъртта най-тъмните страни;
прославяй правосъдието тук
и дълговете, правени от друг.

XV.

**Или пък между тях да се провреш,
през тези Симплегади, пълни с леш,
където Мидас всякоя лъжа
превръщаше в куп банкови книжа.
Алцина в нейния прочут палат
несметно злато имаше на склад,
каквото Англия не би могла
да събере на острова-скала,
дори да беше рудният запас
на Пактол в омагьосаната паст.
Могъщ е Шансът, а Мълвата - бог,
насочващ борсовия ни поток.
Богата ли е Англия? Съвсем
не с мини, нефт, маслини, чернозем;
ни Ханаан на мляко и пари
(без да изключим книжните дори),
но има ли в света ни остров друг
със толкова евреи, както тук?
Те бяха твърде мирни при крал Джон,
но днес сами са в кралски небосклон,
сами държат страната под контрол,
дори си позволяват произвол.
От Индия до края на света
ехти на златото им песента,
банкер, барон, колега, брокер, брат,
днес тържествуват, като на парад.
Не само туй! Колумбия дори
изпадна в шок от техните пари;
а благотелният Израел
и от Испания е лихви взел.**

Русия е безсилна без Аврам -
без злато гасне всеки боен плам;
избраници евреи днес сами
си правят обетовани земи
от всички кралства. Също и във Рим
те властват; властват със или без грим:
евреите чертаят онзи път,
по който, ще не ще, върви светът.
Какво за тях е най-доброто днес? -
За "Нов Ерусалим" един Конгрес.
Баронствата ги канят за това.
Авраме, слушай техните слова!
Следовници се смесват с тез свине
и после вярват във какво ли не,
не плюят във "еврейски габардин",
а славят Юда като исполин
(о, Поуп, къде е твоят явствен вик?
Защо не им помогнеш със ритник?).
А Шейлок чака от британска гръд
да вземе своята вечна "либра плът".

XVI.

Подготвен беше този свят Конгрес,
за да роди свободен манифест,
чрез който с думи да обедини
и най-непримиримите страни.
Тук всеки самодържец-суверен,
от суета безкрайна заплени,
се мисли за велик оригинал,
а всъщност е банален, като крал.
Под образа на тези първенци

се крият просто кукли на конци,
иудеи дърпат ги насам-натам
от банките със капитал голям.
Тук върху картата основен щрих
нанася канцлерът княз Метерних,
известният всесилен паразит,
и Уелингтън, сега без меч и щит;
за нови мъченици нов роман
изготвя тук и граф Шатобриан,
а гъркът хитър води спора стар
чрез интригантства с тъпия татар;
тук Монморанси, новозван херцог,
във дипломацията прави скок
и почвайки словесната борба
създава материали за "Débats",
но скоро съобщиха в "Moniteur",
че той е снет от кралския отбор.
Как сбърка Министерския съвет,
когато го лиши от кабинет!
Пропадна, но възкръсна после той,
почти като в Испания - "без бой".

XVII.

Е, нека спра - достатъчно тъга!
Смутена музата ми е сега.
Жена имперска и имперски зет,
прежалени са в чест на нов обет;
момчето в героичния отряд
на Астинакс е като роден брат;
а на кралицата добрият лик
надява се да стане по-велик

сред покорителите на света
и сред крушенията на властта.
Безмилостна шега! - Една игра
с пожертвана австрийска дъщеря?
Що дири френската вдовица там?!
"Света Елена" е за нея срам,
а всъщност гробът на Наполеон
е нейният единствен кралски трон.
Но не, коронка търси тя все пак
във съпровод на неговия враг;
и той, подобно Аргус, с сто очи
следи за фарса мрачно и мълчи.
Да, тя белязяня бе в този свят
с орела на имперския печат
на шир от океан до океан
във кралство, колкото на Шарлеман.
Сега във Парма тя е пак на власт
и пак говори с господарски глас
сред сирене и блеещи стада
подобни уж на дворцова среда.
Тя шества! И Верона я съзря
без ореол. Съпругът ѝ умря
и чезне в негостоприемен гроб,
а тя блести със своя гардероб...
О, Андромаха, (но не на Расин,
нито на Омир) твоят образ фин
се свърза явно с образа на Пир,
със онзи, който там, при Ватерло,
застави мъж ти да сведе чело.

Прие врага му! Все пак, как можа

да се превърнеш цялата в лъжа?!
Очите не издават умствен смут,
ликът не е скован в душевен студ
и бившата императрица днес
е экс-жена, сменил чест със жест.
До тук за висшата човещина -
имперски нрави в смутни времена!

XVIII.

Със скицата се връщам у дома,
картината ще се роди сама,
а Музата ми е с печален вид,
че зърна Къртис със шотландски килт,
как увещава всеки волен клан
да слави брат си Вич Ян Алдерман!
Във залата припява келтски хор,
а във Съвета носи се "Клеймор!"
Тя вижда как с шотландски пьстър

плат

обгръщат центъра на келтски град
и в смях избухва, като меден звън...
Събуждам се и гледам... Не е сън!
Читателю, ще спра: днес друго няма,
но може би ще следва втора драма.

(10.1822 - 10.01.1823)

(Превод от английски на Стефан К. Робев)

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

**Подзаглавието на "Бронзовия век" е "Carmen
Seculare et Annus Haud Mirabilis" (Светска песен за
незабележителна година). Тема е годината 1822 -
годината след смъртта на Наполеон през 1821 г. Поемата
е в три части: първата част е посветена на последните
години от живота на Наполеон, втората на Конгреса на
държавите от Свещенния Съюз, свикан във Верона
през ноември 1822г.; третата - на Англия.
За епиграф на поемата Байрон поставя думита: *Imper
Congressus Achilli* (Неравният бой на Ахил). Предполага
се, че тук има намек за статуята на Ахил, поставена в
Хайд Парк на 18.06.1822г. с надпис: " На Артур,
Уелингтонски херцог, и на неговите доблестни събрата
по оръжие от жените на Англия."**

Пит - Английски политически деятел.

Атос - Планина в Гърция

Ида - Планина в Крит.

Клеопатра - Египетска царица (69-30 преди н.е.)

Урната на Александър - Урната на Александър Велики.

**Колоната на Помпей - намира се на хълм, близо да
Александрия.**

**Гробът на Наполеон - Първоначално Наполеон е бил
погребан на остров Света Елена. На гроба му е имало
надпис "Тук почива..." Липсвало е каквото и да е име.**

Жишка - Ян Жишка (1360-1424г.), вожд на хусистите.

**Според преданието той, умирайки, поискал кожата му
да се запази и от нея да направят барабан, който да
носят напред по време на сражения.**

Камбис - Цар на древна Персия, син на Кир Велики, (умрял в 522 г преди н.е.). Известен с жестокостта си. Завършва живота си със самоубийство.

Косцюшко - Тадеуш Косцюшко (1746 - 1817г.) полски патриот, един от вождовете на движението за освобождение на Полша.

Дялът на Катерина - Байрон има предвид първото разделяне на Полша, извършено от Екатерина II в съюз с Австрия и Прусия. След него следва второ (1793г.) и трето (1795 г.)

Карл - Карл XII (Шведски) (1682-1718г.)

Молох - Бог на някои източни народи, комуто са принасяли човешки жертви.

Анибал - Картагенски военачалник (247-183г преди н.е.)

Франклин - Бенджамин Франклин (1706-1790г.)

Извесетен американски политически деец и учен-изобретател.

Пизаро - Франсиско Пизаро (1478-1541г.) испански завоевател на Перу.

Боливар - Симон Боливар (1783-1830г.) Ръководител на борбата за независимост на испанските колонии в Америка.

Саламин - Остров в Егейско море, където в 480 г. преди н.е. гръцката флота разбива персийската.

Пелайо - Испански крал, водил боеве с маврите през VIII век.

Абенсарих - Древен мавритански род, съперничил си с рода Зегри. Фаларски бик - Фаларид (565-549г. преди н.е.) е тиранин в сицилийския град Агригент, известен с жестокостта си. Според преданието, той изгарял осъдените в нажежен меден бик.

Сид - Герой от испанското средновековие, сражавал се за освобождение на Испания от маврите.

Конгрес - Има се предвид Конгреса на Свещения Съюз, свикан във Верона през 1822г. Байрон тук загатва и за друг Конгрес - този, провъзгласил независимостта на САЩ.

Хенри - Патрик Хенри (1736-1799), един от ръководителите на американската борба за независимост. Голям оратор.

"От три глупака един Наполеон" - Байрон визира руския император Александър I, австрийския император Франц I и краля на Прусия Фридрих-Вилхелм III.

Катул - Велик римски поет (84-54 г. преди н.е.), който според преданието, е роден във Верона.

Арп - Фредерик Сезар Ла Арп (1754-1838), швейцарски държавник и писател, назначен от Екатерина II за наставник на великия княз Александър.

Прут - Става дума за Прутския поход на Петър I в 1714 г., когато турците са имали значителен числен превес.

Диоген - Древногръцки философ от Синопа в Мала Азия (412-323г. преди н.е.). За него се разказва, че когато Александър Велики го посетил, той живеел в бъчва.

Александър му казал, че ще изпълни всяко негово желание. Желанието на Диоген било Александър да се отдръпне, за да не му заслонява слънцето.

Констан - Бенжамен Констан (1767-1830), френски политически деец и писател.

Монархът - Става дума за Луи XVIII (1755-1824г.), който прекарва част от изгнанието си в Англия. Голям ценител на хубавите ястия.

"Desiré" - "Желан", едно от прозвищата на краля.

Апиций - Известен римски гастроном (42г. преди н.е. до 37г. от н.е.). Огромното си състояние изразходвал за пиршества. Когато му останал само половин милион, се отровил от страх да не би да умре от глад.

Триптолем - Древногръцки герой, възпитан от богинята на земеделието Деметра. Карал е колесница със запрегнати дракони, с която обиколил света и разнесъл знания как да се обработва земята.

"Хляб и риба!" - Байрон намеква за евангелския разказ, според който Христос наситил тълпата с пет хляба и две риби.

Цинцинат - Римлянин (роден 519 г. преди н.е.), прочут със скромния си начин на живот и строгост на нравите. На два пъти е бил консул и два пъти диктатор, но след това винаги се е връщал при своя плуг.

Исав - Син на патриарха Исак, продал своето първородство на по-малкия си брат Яков и горчиво съжалявал след това.

Ниоба - В гръцката митология Ниоба е съпруга на Тивийския цар Ампион. Имала е шест дъщери и шестима синове. Тя се присмяла на богинята Лето, родила само Аполон и Артемида. Оскърбената Лето накарала да убият децата на Ниоба и Ниоба от скръб се превърнала в скала.

Симплегади - Митически подвижни скали при проливите към Понт.

Мидас - Фригийски цар, славещ се с това, че всичко, до което се докосне, се превръщало в злато.

Пактол - Извор, в който бог Дионисий заповядал да изкъпят Мидас, за да се освободи от магията. С това се обяснявала неговата златоносност.

Шейлок - Лихвар, персонаж от "Венецианския Търговец" на Шекспир, който за невърнатия дълг поискал да му се даде "либра плът".

Метерних - Клеменс Метерних (1773-1859г.) австрийски държавен деец, един от основателите на Свещения Съюз.

Шатобриан - Франсуа Рене Шатобриан (1768-1848г.) , френски писател и държавник.

Монморанси - Френски министър на Външните работи, комуто е присъдена херцогска титла след завръщането му от Верона в Париж. На младини е бил яростен якобинец и проповядвал унищажение на дворянството.

"Débats" и "Moniteur" - Френски официозни вестници.

"Почти като в Испания - "Без бой." - Байрон цитира английския поет Александър Поуп (1688-1744г.) с редовете му за лорд Питербъроу (Imitations of Horace")

" Жена имперска" - Става дума за Мария-Луиза, дъщеря на австрийския император Франц I, жена на Наполеон.

Според Парижкия договор, тя напуска Париж, отричайки се от титлата императрица, и получава в замяна титлата Пармска херцогиня. След смъртта на Наполеон се омъжва за граф Адам Нойперг.

Аргус - В гръцката митология Аргус е великан с много очи.

Шарлеман - Карл Велики (768-814г.), крал на франките. От 800 г. - император на огормна империя.

"Андромаха (но не на Расин, нито на Омир)" - Байрон иронично сравнява Мария-Луиза с троянската Андромаха - идеал на предана и любеща съпруга. След

гибелта на Троя Андромаха става собственост на гръцкия герой Пир. Намекът е за херцог Уелингтон, победителя на Наполеон при Ватерло, на чиято ръка се опирала Мария-Луиза при влизане в балната зала. Уилям Къртис - (1755-1825г.)-Фабрикант и член на английския парламент, любимец на английския крал Джордж IV. През 1822 г. посещава с краля Шотландия, облечен с "килт" (шотландска мъжка пола). Той бил доста дебел и това предизвиквало насмешки.

/Превод от английски на Стефан Робев/